

Fidel Castros fravær udramatisk

Niels Lindvig

Forhåbninger om at Cuba vil gå mere eller mindre i opløsning ved Fidel Castros bortgang, ser ud til at være skudt i sæk. Cubanerne har tilsyneladende forberedt sig grundigt

Så, hvad sker der i Cuba, når Fidel Castro engang er væk? Ja, i første omgang en storslået begravelse med deltagelse af ikke så få stats- og regeringschefer fra det meste af verden. Med undtagelse af USA, Marshalløerne, Palau og Israel – måske.

For til trods for, at Israel og de to lilleputstater som de eneste af FN's 189 medlemslande troligt støtter USA i den årlige afstemning om det nytteløse og skadelige i USA's 45 år gamle handelsblokade mod Cuba, er Israels samhandel med Cuba faktisk støt voksende. Så, hvem ved?

Spørgsmålet om Cubas fremtid uden Fidel Castro er et af de få tilbagevendende – og umulige i international politik; det bærer i sig en snert af forventning om sammenbrud og kaos i et land, som i årtier tydeligvis ikke har haft for meget at rutte med – hverken økonomisk el-

ler politisk; et land, der har været holdt sammen af én persons vilje til overlevelse for sig selv, for sit folk og for det kommunistiske system, han satte sig i spidsen for tilbage ved magtovertagelsen i 1959.

Det kan til dels forklares med, at det cubanske styre har oprådt lukket og hemmelighedsfuldt, når det drejer sig om tiden efter Fidel Castro. Det har været tabubelagt og næsten haft karakter af, at manden nok er udødelig.

En anden del af forklaringen ligger i det USA, som gennem årene – med vekslende styrke ganske vist – har dæmoniseret Fidel Castro og sat lighedstegn mellem det cubanske samfunds overlevelse og Fidel Castros.

Derfor de mange forsøg på at snigmyrde ham.

Fidel Castro *er* systemet; når han

er væk, er så ikke også systemet væk?

At ledelsen i Cuba har valgt at være tilknapet om fremtiden uden Fidel Castro betyder selvfølgelig ikke, at der ikke er truffet forberedelser, men i det betændte klima, som hersker mellem Washington og Havana, har cubanerne ikke haft lyst til at give USA mulighed for at forberede sig på at intervenere.

USA's skiftende præsidenter – 10 i alt har Castro spillet op imod igennem årene – har aldrig lagt skjul på, at Washington opfatter Cuba som sin interesssfære og ikke har tænkt sig at se stiltiende til, men i stedet aktivt forsøge at påvirke udviklingen i Cuba.

Handelsblokaden, som i de seneste 10-12 år er blevet strammet gevaldigt fra USA's side, skulle få Havana til at makke ret, men forekommer at have tjent Fidel Castros interesser bedre end USA's. Det cubanske styre har i rigt mål kunnet bruge embargoen som undskyldning for allehånde problemer – økonomiske og andre. Også selv om de langt fra altid har været forårsaget af blokaden.

Det er vanskeligt at påvise, at Cuba-blokaden har gavn til USA's interesser. Faktisk har den i flere sammenhænge tjent til at isolere USA mere end Cuba. Alligevel har man stædigt holdt fast ved den; en politik som til dels har været dikteret af indenrigspolitik og valglogik i USA, hvor eksilcubanernes indflydelse i især Florida er tilstrækkelig til, at

det har betydning for, hvilken vej Florida stemmer ved præsidentvalg og kongresvalg.

Præsident George W. Bush var ikke blevet præsident i 2000, hvis ikke han havde haft 537 stemmer mere end Al Gore i Florida – hvis det var det, han havde.

Da truslen forsvandt

Der har været gunstige tidspunkter, hvor Washington kunne have taget sin Cuba-politik op til overvejelse. Det mest logiske tidspunkt, hvor man kunne have valgt at skifte fra fjendtlighed til engagement var i 1992. Den Kolde Krig var overstået, Sovjetunionen brudt sammen og havde i den proces trukket sig tilbage fra Cuba og i realiteten fjernet den sidste sikkerhedsbekymring, som Washington kunne have i forhold til Cuba. Alle cubanske soldater var trukket ud af Afrika; Cuba var ikke længere involveret i at vælte regeringer i andre verdensdele.

Faktisk var alle de betingelser, som USA havde stillet for et ikke-fjendtligt engagement i Cuba, blevet imødekommet. Men i stedet for at sænke spændingsniveauet og indgå i dialog med Havana, vedtog USA Cuba demokratiloven (Cuba Democracy Act/Torricelli-loven), som i realiteten skærpede sanktionerne mod Cuba. Den fik støtte af præsidenterne George H.W. Bush (den ældre) og senere Bill Clinton.

To år senere – igen med støtte af

såvel republikanerne som præsident Clinton vedtog USA's Kongres Helms-Burton-loven, som strammede embargoen mod Cuba yderligere og som noget nyt fjøede sanktioner mod tredjelande, som handlede med Cuba, ind.

Ikke at nogen af de to embargo-love havde nogen synderlig effekt på hverken den cubanske økonomi eller situationen i landet. Det var en irritationsfaktor for cubanerne og mange andre lande med kontrakter i Cuba, ikke andet.

Efter 11. september

En endnu mere gylden mulighed for at engagere sig og gå i dialog med Cuba opstod efter terrorhandlingerne den 11. september 2001 mod New York og Washington D.C.

Lande verden over understregede deres støtte til – og solidaritet med USA. Cuba var blandt dem. Havana fordømte øjeblikkeligt terrorangrebene og åbnede sit luftrum for USA's fly. Cuba underskrev også straks alle FN's 12 resolutioner mod terror og signalerede vilje til at samarbejde fuldt ud med USA i kampen mod terrorisme. Cubanerne tilbød sågar at underskrive en bilateral aftale om terrorbekæmpelse med USA.

Ingen tvivl om at cubanerne selv vurderede, at det var en kærkommen lejlighed til at forsøge at få et mere tåleligt forhold til USA. Signalerne blev imidlertid overhørt eller

ignoreret. Bush-administrationen indledte i stedet en endnu mere fjendtlig politik i forhold til Cuba.

I oktober 2003 skar præsident George W. Bush og hans viceminister for latinamerikanske anliggender, Roger Noriega, det ud i pap: målet var at skaffe Castro-regimet af vejen i Cuba, intet mindre. Noriega sagde det sådan her: "Præsidenten er fast besluttet på at gøre en ende på Castro-regimet og afmontere det statsapparat, som har holdt ham ved magten så længe."

Ikke længe efter oprettede præsident Bush en kommission, *Commission for Assistance to a Free Cuba*, som i maj 2004 barslede med en 500 sider lang rapport med anbefalinger af, hvordan Washington bedst bragte Castro-regeringen til fald og reorganiserede Cuba efterfølgende. Rapporten stod på tre søjler så at sige.

Den ene var antagelsen om, at Castros regering allerede var i færd med at bryde sammen. Det var kun et spørgsmål om tid og lidt puffen fra USA's side, så faldt den. Den anden søjle var, at USA kunne svække Cuba yderligere økonomisk ved at begrænse antallet af nordamerikanere, som kunne rejse til Cuba. Den tredje søjle var et forslag om at øge USA's støtte til interne dissidenter i Cuba. Alle tre søjler var i bedste fald vakkelvorne – de lignede selvbedrag uden hold i realiteterne.

Kommissionen, der har udenrigsminister Concoleezza Rice og handelsminister Carlos Gutierrez som

formænd, har siden udbygget sin indsats I efteråret 2005 udnævntes Caleb McCarry – tidligere stabschef for senator Jesse Helms – til USA's 'overgangs-koordinator' for Cuba. En kontroversiel udnævnelse, som fik generalsekretær for Organisationen af Amerikanske Stater, chilenske José Miguel Inzulza, til at udbryde de berømte ord: "Der er ingen overgang, og det er ikke jeres land!"

Caleb McCarry har efterfølgende anklaget Venezuela, som leverer billig olie til Cuba til gengæld for cubanske lægehold i Venezuela, for med sin økonomiske livline til Cuba at underminere USA's overgangsplaner for Cuba.

Kommissionen for Bistand til et Frit Cuba tæller embedsfolk fra 24 afdelinger og ministerier i USA og trækker især på inspiration fra folk som Otto Reich, John Negroponte, John Bolton og Roger Noriega – alle mangeårige og uforsonlige fjender af Fidel Castro

I juli 2006 udkom kommissionens anden rapport – en 500 sider lang hensigtserklæring – en pagt med det cubanske folk (Compact with the Cuban People). Rapporten er blevet sønderlemmet af sagkyndige Cubakendere, bl.a. for påstande om, at den cubanske befolkning er plaget af kronisk underernæring, forurennet drikkevand og ubehandlede kroniske sygdomme.

Tilværelsen er rigtigt nok ingen dans på roser i Cuba. Der er mangler. Alligevel viser alle opgørelser fra

FN, at Cubas befolkning har en langt bedre sundhedstilstand end tilfældet er i nabolandene – Puerto Rico, som er USA-territorium, inklusive. Én grund til det er, at cubanerne har gratis sundhedspleje og lægehjælp. Cubanernes levealder er faktisk fem år længere end for sorte i USA. Det billede, som males af cubanernes dagligdag med underernæring og sult i rapporten, er milevidt fra den cubanske virkelighed – dens mange skavanker til trods.

I Cuba opfattes det som et forsøg på at retfærdiggøre en eventuel direkte intervention i Cuba – for at frelse befolkningen så at sige. Alle andre kan mene, hvad de vil, men i Cuba er man overbevist om, at Washington aldrig har opgivet tanken om militær intervention i Cuba.

Økonomien god

Rapportens forsøger også – igen kan man sige – at placere den cubanske økonomi på sammenbruddets rand. Tværtimod viser Cubas økonomi større livstegn end længe. Selv CIA sætter væksten til otte procent.

Det skyldes bl.a. rekordhøje priser på nikkel, Cubas vigtigste eksportartikel. Samarbejde med Venezuela og Kina har i høj grad bidraget til væksten, turismen skæpper fortsat godt i kassen, og så står flere lande i kø for at få lov til at bore efter olie i farvandet nord for Cuba, hvor der er gjort lovende fund.

Rygtet om den cubanske økono-

mis snarlige undergang er stærkt overdrevet. Det samme er måske ikke tilfældet med Fidel Castro.

Ifølge Cubas forfatning skal vicepræsidenten efterfølge præsidenten, hvis han går bort. Washingtons bestræbelser går ud på at forhindre en magtoverdragelse, hvor den ene Castro afløser den anden.

Dødslys

USA foretrækker en overgangsregering, hvor USA's egne interesser er tydeligt repræsenteret. Bl.a. derfor har USA's kontor for magtoverdragelse i Cuba bevilget ca. 80 millioner dollar i støtte til dissidenter i Cuba og propaganda-sendere i Florida rettet mod Cuba.

Men langt størsteparten af de interne dissidenter i Cuba afviser enhver form for udenlandsk indblanding. En af de mere fremtrædende dissidenter, Oscar Espinosa Chepe, siger i den anledning: "Vi er absolut modstandere af, at nogen udenlandsk regering kommer med opfordringer til, hvad cubanerne bør gøre i deres eget land."

En anden, Elizardo Sanches siger, at han ikke fatter, hvorfor der skal sidde en 'koordinator' i en fremmed hovedstad og tage sig af Cubas fremtid. Miriam Leiva, som var med til at starte dissidentgruppen, Kvinder i Hvidt (Las Damas de Blanco), siger kategorisk, at "USA bør ikke forsøge at løse Cubas interne problemer".

Andre som Manuel Cuesta Moura fra dissidentgruppen Arco Progresistas henviser til, at USA's indblanding blot er med til at forværre situationen for menneskerettigheder – en slags dødslys: "Jo mere Bush-administrationen truer med foranstaltninger, som skal bringe Cubas regering til fald, jo mere forlanger regeringen intern disciplin. Overvågningen øger, og USA's politik gør vores arbejde vanskeligere."

Flertallet af dissidenter i Cuba ønsker forandring, men en fredelig forandring, og de har ikke nær så travlt som USA. Mange af dem frygter, at Washington i sidste ende kan fremprovokere et blodbad. De henviser for det meste til, at den nødvendige og tiltrængte forandring i Cuba må komme som resultat af en intern proces.

Støtte i FN

Internationalt er der heller ikke mange, som støtter Washingtons Cuba-politik. USA's embargo mod Cuba blev for nylig for 15. år i træk fordømt af FN's generalforsamling med stemmerne 184-4. Cuba blev i år valgt som medlem af FN's Menneskerettighedsråd med 135 stemmer; næppe fordi så mange lande fandt, at Cuba var den ideelle kandidat til posten, men snarere som en åbenlys kritik af USA's politik over for Cuba, der i øvrigt fra i år er formand for de alliancefrie landes organisation.

Så, embargo eller ej, Cuba er ikke

isoleret. Flere latinamerikanske lande bl.a. Brasilien og Argentina har oven i købet travlt med at udbygge forbindelserne til Cuba. Og umiddelbart før Fidel Castro blev opereret og overdrog magten, var man til møde med Mercosur-landene for at underskrive en handelsaftale mellem Sydamerikas største handels-sammenslutning og Cuba.

Og så er der naturligvis Venezuela, hvor præsident Hugo Chavez har brugt sit lands enorme olierigdomme til bl.a. at bygge en alliance med Cuba. 100.000 tønder olie dagligt til Cuba – på meget gunstige vilkår. Venezuela betaler også for cubanske lægehold med i alt 20.000, som hjælper præsident Chavez med sundhedsprogrammer hjemme i Venezuela.

Cuba har også underskrevet vigtige aftaler med Kina, Canada og Spanien, som er interesseret i alt fra turisme til olieudvinding.

Militæret centralt

Militæret spiller en helt central rolle i Cuba ikke mindst når det gælder erhverv og økonomi. Raúl Castro har således som forsvarsminister været ansvarlig for Cubas turistindustri, som genererer omkring to milliarder dollar årligt.

Engang blev Raúl Castro opfattet som dogmatisk kommunist, men et flertal blandt iagttagere af Cuba mener nu, at han mere hælder til det, de kalder en kinesisk model med et

stærkt etparti-styre og en mere åben økonomi. Økonomisk set er Cuba kommet et godt stykke væk fra de sure år i begyndelsen af 1990'erne efter sammenbruddet i det Sovjetunionen, som bogstaveligt talt holdt Cuba oprejst.

Selv om Fidel Castro har været noget nær udødeliggjort, så har cubaerne selvfølgelig planlagt for den dag, hvor Fidel ikke er der mere. Det slog Raúl Castro fast allerede i sin første offentlige fremtræden, efter at Fidel havde måttet overdrage ledelsen til ham. Fidel Castro har selv været med til at placere militæret centralt i billedet.

De væbnede styrker i Cuba omfatter ca. 55.000 regulære soldater plus 35.000 reservister og sådan noget som 700.000 mennesker trænet til at tage del i et forsvar af Cuba – en strategi kendt som *Guerra de todo el pueblo*, hele folkets krig.

Men militærets indflydelse strækker langt ud over det rent forsvarsmæssige. Indenrigsministeren, ministeren for sukkerproduktion og Cubas chefanklager har det tilfælles, at de alle er generaler.

Businessgeneraler

På det økonomiske område er det som nævnt forsvarsministeriet, der driver turistindustrien, men i det hele taget er det officerer – ofte uddannet på handelsuniversiteter i udlandet, som står i spidsen for i hvert fald 300 erhvervsforetagender, som

tilsammen svarer for 80 procent af Cubas eksport.

Mange Cuba-kendere hælder til den antagelse, at der ikke findes nogen anden institution i Cuba, som kan håndtere 'arvefølgen' efter Fidel Castro – hverken kommunistpartiet, komiteerne til revolutionens forsvar eller indenrigsministeriet.

Det styrker i høj grad Raúl Castro, der som forsvarsminister siden 1959 har haft mulighed for at forme det militære kompleks. Der findes mindst lige så mange *raulistas* som *fidelistas* i de væbnede styrkers ledelse – i det omfang der er nogen forskel.

Cubas midlertidige ledelse med Raúl Castro i spidsen fastholder, at Fidel Castro er i bedring og snart vil vende tilbage og overtage ledelsen igen. For at understrege det – og mane vedholdende rygter om en forværring i jorden offentliggjorde cubanerne i begyndelsen af november en video med Fidel.

Vakkelvorn Fidel

Ud over at billederne beviste, at Fidel fortsat var i live, så afslørede de, at den engang så robuste Fidel nu er en gammel mand, svækket af tid og sygdom. Afmagret og vakkelvorn.

Videoen, som skulle berolige befolkningen i Cuba, vakte faktisk større bekymring, og kun de færreste Cuba-kendere tror på forsikringerne om Fidels tilbagevenden. Måske var det i virkeligheden hensigten med videoen – gradvist at forberede

cubanerne på, at Fidel er dødelig og snart ikke er mere. Men ingen ved, hvad der sker. USA's udenrigsminister, Condoleezza Rice indrømmede på FOX-News, at "jeg har ingen oplysninger om Fidel Castros helbred. Jeg tror ikke, at vi véd noget."

Cubanerne har i det hele taget spillet med kortene helt helt tæt til brystet. Ingen vestlige diplomater i Havana kendte fx til, at der i januar 2005 blev udarbejdet en plan for militærets rolle i tilfælde af Fidel Castros bortgang. Først da Raúl Castro selv fortalte om planen i august 2006 blev det kendt.

Ingen havde nogen anelse om Fidel Castros sygdom. Det tog Bush-administrationen fire dage overhovedet at reagere, og selv da var alt, hvad talsmand Tony Snow kunne sige, at: "det er for tidligt at tale om noget. Vi forsøger fortsat at vurdere situationen i Cuba."

Alt tyder på, at cubanerne har forberedt sig grundigt på at sikre en rolig overgang. Antagelsen er, at hvad end der sker, så vil det ikke ske hurtigt. Raúl Castro har for snart længe siden meddelt, at han ikke kan se sig selv som eneherker. Han vil hellere have en kollektiv ledelse af Cuba efter Fidel. Det hænger fornuftigvis sammen med, at Raúl kun er fem år yngre end sin storebror og altså 75 år og som sådan ikke nogen langsigtet politisk investering.

Der er få og små tegn på, at der kan ske forandringer. Fx har cubanerne i større omfang end tidligere

fået lov til at brokke sig over deres boligforhold i den statskontrollerede presse.

Cubas udenrigsminister, Felípe Perez Roque, indrømmer i den forbindelse, at kommunistpartiet er nødt til at gøre noget ved boligforholdene for mange mennesker. Han indrømmer også, at man ikke kan henvise alle mangler til USA's blokade mod Cuba. Der er også cubanske fejl og utilstrækkeligheder, som har spillet ind, indrømmer Perez Roque.

“Kræver vores økonomi, at vi gennemfører forandringer for at rette op på skævhederne? Ja, og det vil også ske på det rigtige tidspunkt,” siger den 41-årige udenrigsminister, som af Fidel Castro er blevet bedt om at tage del i ledelsen under hans fravær.

En anden interessant ting er, at Raúl Castro i sin første store tale to måneder efter magtovertagelsen gjorde meget ud af at fordømme korrupsionen i det kommunistiske partisystem. Han taler om at finde tilbage til systemets rene rødder. Raúl Castro har også gentaget, at Cuba er åben for en normalisering af forholdet til USA. I har jeres system, og vi har vores, siger Raúl Castro.

Glem kaos

Det har dog nok lange udsigter. Bush-administrationen satser fore-

løbig fortsat på at destabilisere styret i Havana. Condoleezza Rices cubanske overvågningskontor har anbefalet, at man strammer blokaden af Cuba yderligere for at tvinge demokrati frem nu.

Det har ikke virket før, og det vil næppe virke nu heller. Og forhåbninger om, at Cuba ville gå mere eller mindre i opløsning ved Fidel Castros bortgang ser ud til at være skudt endegyldigt i sæk vurderet ud fra udviklingen siden Fidel Castros magtoverdragelse i slutningen af juli 2006.

Cubanerne har tilsyneladende forberedt sig grundigt og også forberedt forandringer, men gradvise og langsomme. Det kan gå for langsomt, for så tålmodig er den cubanske befolkning heller ikke.

Paradoksalt nok vil en fortsat fjendtlig holdning fra Washington sandsynligvis bidrage til at samle cubanerne om opgaven og forhindre, at det set fra ledelsens synspunkt løber løbsk. Men endnu ved kun lederne i Havana, om fremtiden skal byde på en 'kinesisk' model eller en gradvist mere vestlig og demokratisk model. Forandringer kommer, men revolution – med eller uden USA's hjælp – tror kun de færreste på.

Niels Lindvig er journalist ved DR's Orientering, P1